

УДК 811.111'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-207-25>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ У ГАЛУЗІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

TRANSLATION PECULIARITIES OF ENGLISH ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN THE FIELD OF COMPUTER TECHNOLOGIES INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE

Номировський В.О.,

orcid.org/0009-0004-4135-614X

*здобувач II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Херсонського національного технічного університету*

Лебедєва А.В.,

orcid.org/0000-0003-4747-8530

*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету*

У статті розглядається абревіація як один із продуктивних способів словотворення англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій. Об'єктом дослідження є англійська комп'ютерна терміносистема. Предметом дослідження виступають різні типи скорочених лексичних одиниць англійської мови, які створюються в результаті процесу абревіації, специфіка перекладу їх українською мовою.

В основі явища абревіації лежить закон мовної економії, метою якого є мінімізація мовних форм вираження при позначенні певного змісту. Дослідження присвячено вивченню способів перекладу скорочених лексичних одиниць мови в галузі комп'ютерних технологій (на основі англійської та української мови). Розглянуто класифікацію, структурні особливості абревіатур, а також способи перекладу скорочених лексичних одиниць комп'ютерної тематики. Актуальність роботи обґрунтована недостатньою вивченістю цієї проблеми у зв'язку зі швидкими темпами розвитку комп'ютерної індустрії в усьому світі.

Матеріалом дослідження виступають скорочені лексичні одиниці, що функціонують у текстах автентичних медіаресурсів комп'ютерної проблематики MacWorld, PC World.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що найпродуктивнішими типами скорочених лексичних одиниць у підмові комп'ютерних технологій в англійській мові є літерні абревіатури, графічні абревіатури, частково скорочені слова, які складаються з ініціальної абревіатури та повнозначного слова.

Дослідження показує, що найпоширеніші англійські абревіатури та скорочення у сфері комп'ютерних технологій можуть бути успішно перекладені українською мовою. Переклад цих абревіатур та акронімів слід здійснювати таким чином, щоб зберегти їх первинне значення. Крім того, дослідження виявляє, що існують певні особливості перекладу англійських абревіатур та акронімів українською. Перекладачеві пропонується враховувати контекст, мову перекладу та аудиторію, щоб забезпечити точний та ефективний переклад.

Ключові слова: термін, абревіатура, скорочення, комп'ютерні технології, запозичення, еквівалент.

The article deals with abbreviation as one of the most productive ways of word formation of English terms in the field of computer technologies. The object of the study is the English computer terminology system. The subject of the study is different types of abbreviated lexical units of the English language obtained as a result of the abbreviation process, the specifics of their translation into Ukrainian.

The process of abbreviation is based on the law of linguistic economy, the purpose of which is to minimize linguistic forms of expression when denoting a certain content. This paper is devoted to the study of ways to translate abbreviated lexical items in the field of computer technology (based on English and Ukrainian). The article

deals with their classification, structural features, as well as ways of translating abbreviated lexical items, especially in the field of computer technology. The relevance of this work is substantiated by the insufficient study of this issue due to the rapid pace of development of the computer industry around the world.

The material of the study is abbreviated lexical units selected from the texts of authentic media resources on computer issues MacWorld and PC World.

The analysis allows us to conclude that the most productive types of abbreviated lexical items in the sublanguage of computer technology in English are letter abbreviations, graphic abbreviations, partially abbreviated words consisting of an initial abbreviation and a full meaning word.

The study shows that the most common English abbreviations and acronyms in the field of computer technology can be successfully translated into Ukrainian. The translation of these abbreviations and acronyms should be done in a way that preserves their original meaning. In addition, the study also reveals that there are certain peculiarities of translating English abbreviations and acronyms into Ukrainian. It is suggested that the translator should take into account the context, the target language and the audience to ensure an accurate and effective translation.

Key words: term, abbreviation, acronym, computer technologies, borrowing, equivalent.

Постановка проблеми. Сьогодні важко уявити своє життя без комп'ютерних технологій, які проникли в усі сфери діяльності людини. Швидкий розвиток цієї галузі сприяв створенню спеціальної мови з таким же стрімким розповсюдженням відповідної термінології. Знання комп'ютерної лексики іноземною мовою стає однією з найважливіших вимог на ринку праці. Створення і розвиток галузі комп'ютерних технологій безпосередньо пов'язані з англійськомовними країнами, де і був винайдений комп'ютер. Таким чином, галузева термінологія стала формуватися на базі англійської мови [1, с. 54].

Мова в галузі комп'ютерних технологій інтенсивно розвивається, багато лексичних одиниць асимілюється і легко адаптується. Необхідно зауважити, що, хоча процес асиміляції відбувається досить швидко, він не може зрівнятися з темпами розвитку комп'ютерних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Абревіація як специфічне мовне явище привертає увагу багатьох дослідників. Істотний внесок у розвиток теорії абревіації зробили такі українські та зарубіжні дослідники, як І.М. Берман, О. Есперсен, С. Єнікєєва, Ю. Зацний, Т. Пайлз, М.М. Сегаль, Р. Уельз, Х. Харт, Дж. Шеард та ін. Існування різних підходів до пояснення причин виникнення абревіатур відбиває плюралізм думок щодо умов їх утворення. Лінгвісти вивчають межі між абревіацією та словоскладанням (А.В. Федоров), прагматику абревіатур (Л.Д. Стельмах) та багато інших питань, пов'язаних із проблематикою скорочення лексичних одиниць та особливостями перекладу абревіатур і скорочень в англійській мові. Недостатньо дослідженою лишається специфіка перекладу абревіатур і скорочень, що належать до сфери комп'ютерних технологій англійської мови на сучасному етапі її розвитку.

Мета дослідження – аналіз абревіатур і скорочень комп'ютерної тематики в сучасній англійській мові, характеристика груп, типів словотворення та способів перекладу одиниць, що досліджуються.

Виклад основного матеріалу. Увага лінгвістики до сучасних способів утворення термінів не оминає усічені лексичні одиниці. Нині існує безліч поглядів на розуміння скорочень. Згідно з сучасними дослідженнями, присвяченими скороченим лексичним одиницям, необхідно розмежовувати такі поняття, як абревіація, абревіатура та скорочення.

Абревіація – процес, який пов'язаний із продукуванням нових лексем, способів словотворення, внаслідок якого виникають (створюються) абревіатури різних видів, абревіатурні лексеми, лексичні скорочення, скорочені та складноскорочені слова [3, с. 81].

Абревіатура – одиниця усного або писемного мовлення, що створена з окремих елементів звукової або графічної оболонки розгорнутої форми (слова або словосполучення), з якою ця одиниця перебуває в певному лексико-семантичному взаємозв'язку [2, с. 12].

Скорочення – як результат, так і процес зменшення звукової чи графічної довжини корелята [1, с. 76].

Процес скорочення є специфічною реакцією мови на появу великої кількості багатоконпонентних терміносполучень. Тенденція до скорочення лексичних одиниць розглядається багатьма лінгвістами як принцип найменших зусиль, або закон економії мовних засобів [6, с. 103].

Для аналізу способів перекладу абревіатур у царині комп'ютерних технологій було взято текстові матеріали автентичних медіаресурсів комп'ютерної проблематики MacWorld, PC World.

Розглянемо вищевказані типи на прикладі термінів ІТ-сфери. Складова абревіатура утворюється від початкового складу слова, наприклад: *nick* = *nickname* (псевдонім; ім'я, під яким користувач реєструється в мережі); *au* = *audio* (формат файлів для запису звуку, формат au) [1, с. 75].

Складноскладові скорочення утворюються від кількох початкових складів або від початкового та кінцевого складів словосполучень: *news admin* = *news administrator* (адміністратор груп новин); *unicode* = *universal code* (єдине кодування) [1, с. 78].

Третій тип – ініціальний, тобто той, що складається тільки з початкових літер. Його можна розділити на абревіацію та акроніми. Абревіатура утворюється з початкових літер складних слів або словосполучень, які вимовляються послідовно:

UWCC – *Universal Wireless Communication Consortium* (Всесвітній консорціум бездротового зв'язку); *FTP* – *File Transfer Protocol* (протокол передачі файлів) (PC World). Акроніми ж вимовляються не як окремі літери алфавіту, а як слова: *MIME type* (*MIME-tun*, що описує вміст електронного листа для правильного опрацювання листа системою-одержувачем), де *MIME* – *Multipurpose Internet Mail Extensions* (багатоцільові розширення електронної пошти мережі Інтернет); *WIN* – *Wireless Intelligent Network* (бездротові інтелектуальні мережі) (MacWorld).

Акроніми мають такий різновид, коли перше слово скорочується до однієї або кількох букв, що вимовляються як букви алфавіту, а другий елемент залишається незмінним: *e-serial* = *electronic serial* (електронне періодичне видання); *PC-user* = *personal computer user* (користувач ПК) (MacWorld).

Одним із складних моментів при виборі способу перекладу акроніма, який, до речі, може мати універсальне написання в усіх європейських мовах, є врахування того, наскільки зручно його вимовляти та писати українською мовою. У кожному конкретному випадку необхідно враховувати переваги та недоліки того чи іншого способу перекладу абревіатур та акронімів.

Отже, розглянемо способи перекладу абревіатур:

1) переклад абревіатурою, еквівалентною в українській мові. Так перекладають загальновідомі терміни, які є зрозумілими без розшифрування аудиторії: *PIN* = *Personal Identification Number* (персональний ідентифікаційний номер) – PIN [1, с. 56];

2) переклад-опис, коли в українській мові немає відповідника тому поняттю, яке містить абревіатура. Наприклад, *CAD* = *computer aided design* (система автоматизованого проектування) [1, с. 58];

3) без перекладу можуть залишатися міжнародні абревіатури: *ATM* = *automatic teller machine* (банкомат); *GPS* = *Global Positioning System* (система глобального позиціонування);

4) назви товариств, як правило, перекладаються транслітерацією: *MKKTТ* [1, с. 58].

Слід зазначити, що в англійській мові термінологічні лексичні одиниці часто скорочуються. Терміни, які ми зустрічаємо в українській мові, в англійській мові можуть функціонувати у вигляді абревіатур: *LCD* (*Liquid-Crystal Display*) – рідкокристалічний дисплей, рідкокристалічний екран (іноді РК-екран); *CPU* (*Central Processing Unit*) – процесор (MacWorld).

Аналіз перекладів надає приклади успішного перекладу за допомогою вилучення самої абревіатури, залишаючи при цьому її експлікативне пояснення:

Augmented realities can be displayed on a wide variety of displays, from screens and monitors, to handheld devices or glasses. Google Glass and other head-up displays (HUD) put augmented reality directly onto your face, usually in the form of glasses (MacWorld).

Доповнена реальність може бути відображена на різноманітних дисплеях – від екранів і моніторів до пристроїв, які тримають у руках, або окулярів. Google Glasses та інші дисплеї, розташовані на голові, поміщають доповнену реальність прямо на ваше обличчя, зазвичай у формі окулярів.

Водночас ми часто стикаємося з ситуацією, коли перекладачі не здійснюють роз'яснення аббревіатури, попри те, що вона не є настільки поширеною, щоб її можна було легко зрозуміти без допомоги довідника. Наведемо приклад.

The mobile phone has become ubiquitous because of the interoperability of mobile phones across different networks and countries. This is due to the equipment manufacturers working to meet one of a few standards, particularly the GSM standard which was designed for Europe-wide interoperability (PC World).

Мобільний телефон став розповсюдженим через взаємодію мобільних телефонів у різних мережах і країнах. Це пов'язано з тим, що виробники обладнання працюють над одним із кількох стандартів, зокрема стандартом GSM, який був розроблений для взаємодії в Європі.

GSM (Global System for Mobile communication) – глобальна система мобільного зв'язку, стандарт якої широко використовується в Європі та є домінуючим на ринку бездротового зв'язку (PC World).

Розкриття аббревіатури та її переклад або пояснення українською мовою слугує для передачі повної інформації реципієнту.

Міжмовна комунікація, що супроводжується професійним перекладом, є невід'ємною частиною життя працівників сфери інформаційних технологій. Питання про необхідність підготовки контрольних матеріалів для визначення кваліфікації перекладача обговорюється співробітниками інженерно-лінгвістичних компаній, наприклад Language Interface (США). Автори говорять про важливість не тільки компетентнісного та комунікативного аспектів оцінювання кваліфікації, а й когнітивного. Про когнітивні здібності перекладача можна судити, зокрема, за перекладом аббревіатур [2, с. 12].

Наведемо приклад з аналізованої сфери. Поширена аббревіатура *ATM* може автоматично передаватися як *automatic teller machine* (банкомат). Однак при використанні в різних контекстах аббревіатура *ATM* має різні значення. *ATM (Asynchronous Transfer Mode* – асинхронний спосіб передачі даних) – мережева високопродуктивна технологія комутації та мультиплексування, яка, на відміну від синхронного способу передавання даних (*STM – Synchronous Transfer Mode*), більш пристосована для надання послуг передачі даних із різним бітрейтом або таким, що зменшується (PC World). Наведемо приклад некоректного розуміння цієї аббревіатури, з яким нам довелося зіштовхнутися:

ATM provides the ability to allocate bandwidth, control delays, and guarantee delivery, which makes it suitable for transmitting multimedia data. i.e. ATM is a network with a guaranteed level of service quality (PC World).

Банківський автомат (АТМ) надає можливості виділення смуги пропускання, контролю затримок, гарантованої доставки, що робить її придатною для передачі даних мультимедіа, тобто АТМ є мережею з гарантованим рівнем якості сервісу.

У цьому реченні йдеться не про банкомат, а про асинхронний спосіб передачі даних. Однак для розуміння цього потрібно докласти більше зусиль для пошуку не тільки в мережі Інтернет, а й у спеціальних словниках. Такий підхід свідчить про високу когнітивну спроможність фахівця.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, під час передачі іноземного скорочення перекладач може стикнутися з деякими труднощами. Щоб уникнути некоректного перекладу, фахівцю необхідно дотримуватися основних способів передачі іншомовного скорочення, а також скористатися певними прийомами перекладу.

До способів перекладу іноземного скорочення українською мовою належать такі:

- 1) передача іноземного скорочення еквівалентним українським скороченням;
- 2) запозичення іноземного скорочення (зі збереженням латинського написання);
- 3) передача фонетичної форми іноземного скорочення (транскрипція);
- 4) описовий переклад.

У ході проведеного дослідження ми дійшли висновку про те, що літерні абрєвіатури перекладають запозиченням і передачею еквівалентним українським скороченням; графічні абрєвіатури – запозиченням іноземного скорочення, а також передачею еквівалентним українським скороченням; частково скорочені слова передають запозиченням іноземного скорочення, транслітерацією та еквівалентним українським скороченням; змішану й складову абрєвіатури перекладають запозиченням.

Перспективним лишається подальше вивчення специфіки перекладу скорочених лексичних одиниць з англійської мови українською для формулювання рекомендацій перекладачеві-практику в галузі комп'ютерних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гращенко О. Переклад англійських та німецьких скорочень і акронімів з галузі комп'ютерної техніки на українську мову : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2009. 320 с.
2. Вульчинська О.В. Переклад акронімів та скорочень з галузі комп'ютерної техніки на українську мову : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 20 с.
3. Корзун Н.С. Скорочення у мові та приклади їх перекладу на українську мову. *Вісник Чернівецького університету. Серія «Філологія»*. 2002. № 2. С. 80–86.
4. Стельмах Л.Д. Правила перекладу акронімів на українську мову. *Інтелектуальні інформаційні системи*. Київ : НАН України, Ін-т комп'ютерних систем, 2006. Вип. 4. С. 15–18.
5. Федоров А.В. Переклад німецьких скорочень і акронімів з галузі комп'ютерної техніки на українську мову : монографія. Донецьк : ДонНТУ, 2004. 238 с.
6. Kravchenko O. Abbreviations in German and Ukrainian Languages: A Comparative Analysis. *International Scientific Journal of Humanities and Social Sciences*. 2020. № 7 (2). P. 101–106.
7. Zhluktenko T. Translation of German computer terminology into Ukrainian. *International Journal of Advanced Interdisciplinary Research*. 2019. № 5 (3). P. 20–25.
8. MacWorld. URL: <https://www.macworld.com/>.
9. PC World. URL: <https://www.pcworld.com/>.